

Mežsaimniecība Vācijā – neliels ieskats

Avots: Forstwirtschaft in Deutschland

Trešdaļu Vācijas teritorijas klāj meži

Vācija ir viena no mežiem bagātākajām Eiropas valstīm. Aptuveni 11,4 miljonus hektāru, kas atbilst trešdaļai valsts teritorijas, klāj meži. Reģionālā skatījumā mežu platību īpatsvars ir ļoti atšķirīgs - no 11 % Šlēsvigā-Holšteinā līdz vairāk nekā 42 % Reinzemē-Pfalcā un Hesēnē, kas ir vismežainākās federālās zemes. Pēdējo piecdesmit gadu laikā mežu platība Vācijā palielinājās par vairāk nekā 1 miljonu hektāru. Koksnes krāja uz hektāru, salīdzinot ar Latviju, ir lielāka - Vācijā ir 336 m³, savukārt, ikgadējais koksnes pieaugums ir aptuveni 76 miljoni m³. Koksnes pieaugums ir 11,2 m³/ha gadā jeb 121,6 miljoni m³ gadā. Tādējādi Vācija ieņem vadošo vietu salīdzinājumā ar citām Eiropas valstīm.

Koku sugu īpatsvars

Mūsdienu meži vairs nav tādi kā senie, pirmatnējie meži, - tie ir cilvēka veidoti saimnieciskie meži. Kā potenciāli dabiska veģetācijas forma Vācijas mežos pārsvarā ir dižskābaržu mežaudzes, kas aizņem aptuveni 74 % meža platības. Otrā lielākā dabisko mežu grupa ir ozolu mežaudzes. Tās aizņem 18 % meža platības.

Mežsaimniecības vēsturiskā attīstība izskaidro to, kāpēc Vācijas mežus mūsdienās veido 60 % skuju koku mežu un aptuveni 40 % lapu koku mežu. Pēdējās desmitgadēs lielāka nozīme tika piešķirta meža atjaunošanai ar vietai pielāgotām koku sugām. Centieni veidot meža koku sugu sastāvu pēc iespējas dabiskāk ir vainagojušies panākumiem. Aptuveni 73 % Vācijas mežu mūsdienās veido jauktas mežaudzes. No koku sugām vislielākais īpatsvars ir eglei (28 %), tai seko priede (23 %), dižskābardis (15 %) un ozols (10 %). Koku sugu īpatsvars ir atšķirīgs un atkarīgs no konkrētām dabas īpatnībām un vietas apstākļiem, kā arī no dažādām vēsturiskajām norisēm. Vācijā ir sastopamas lielas mežu zonas - Vācijas ziemeļos ir daudz priežu, zemākajās kalnu grēdās un piekrastes zonās dominē lapu koki, bet Vācijas dienvidos ir daudz egļu.

Kam pieder Vācijas meži?

Vācijas Federatīvā Republika ir federāla valsts. Par mežiem galvenokārt ir atbildīgas federālās zemes (*Länder*). Federālā valdība tikai nosaka meža politikas pamatnostādnes, bet federālās zemes ir atbildīgas par konkrētu meža politikas mērķu formulēšanu un īstenošanu. Privātpersonas, uzņēmumi (galvenokārt pašvaldības) un lielākoties federālās zemes ir Vācijas mežu īpašnieki.

No 11,4 miljoniem hektāru mežu Vācijā 48 % ir privātie meži. 29 % mežu pieder federālajām zemēm, 19 % - pašvaldībām un privātuzņēmumiem un 4 % - valstij. Pastāv lielas reģionālās atšķirības. Privāto mežu īpatsvars svārstās no 24 % Hesēnē līdz 67 % Ziemeļreinā-Vestfālenē. Privātie meži bieži dominē reti apdzīvotās lauku teritorijās. Savukārt federālajām zemēm piederošo mežu īpatsvars ir no 17 % Ziemeļreinā-Vestfālenē līdz 50 % Meklenburgā-Priekšpomerānijā. Lielāko daļu no pašreizējiem federālo zemju mežiem veido kādreizējie valsts meži un sekularizēti klosteru īpašumi. Reinzemē-Pfalcā korporatīvajiem mežiem ir 46 %, Brandenburgā - aptuveni 7 %, Lejassaksijā un Saksijā-Anhaltē - aptuveni 9 %. Blīvi apdzīvotās lielpilsētu teritorijās šis īpatsvars bieži vien ir īpaši liels.

Privātie meži Vācijā pārsvarā ir nelieli un sadrumstaloti. Vidējā to platība ir tikai 2,4 ha. Aptuveni puse no privāto mežu platības ir mazāk nekā 20 hektāru lielas saimniecības. Tikai 13 % privāto mežu platība ir lielāka par 1000 hektāriem. Uzņēmumu un privāto mežu īpašnieku skaits Vācijā ir aptuveni 2 miljoni.

Dabai pietuvināta mežu apsaimniekošana

Vācijā izmanto dabiskos procesus, lai attīstītu gan ekoloģiski, gan ekonomiski vērtīgus mežus. Mežu apsaimniekošanā Vācijā praktiski netiek izmantoti pesticīdi un mēslošanas līdzekļi. Pētījumi liecina, ka ekoloģiski saderīga jaukta tipa mežu apsaimniekošana un neapsaimniekoti dabiskie meži tikai nedaudz atšķiras sugu daudzveidības ziņā. Lielākiem medījamiem dzīvniekiem (stirnām, briežiem, staltbriežiem, dambriežiem un mežacūkām) joprojām ir drošas dzīvotnes, neraugoties uz to, ka Vācija ir blīvi apdzīvota. Turklāt meža ekosistēmas piedāvā dzīves iespējas arī daudzām citām dzīvnieku sugām, īpaši retām putnu sugām, sikspārņiem, abiniekiem un rāpuļiem. Daudzām kukaiņu sugām un augsnes organismiem tajās ir tādi dzīves apstākļi, kas intensīvas cilvēku

izmantošanas dēļ ārpus meža ir kļuvuši reti sastopami. Turklāt meži nodrošina pamatu daudzu apdraudētu augu sugu pastāvēšanai. Tas jo īpaši attiecas uz tām sugām, kurām nepieciešamas barības vielām nabadzīgākas vietas, kas nav noplicinātas ar minerālmēslojumu.

Mežsaimniecība sniedz iespēju

Vācijas mežkopības uzdevums ir veidot mežus tā, lai koksne tiktu ražota efektīvi, lai tiktu saglabāta un uzlabota mežu bioloģiskā produktīvā bāze un lai mežu sniegtie pakalpojumi cilvēkiem būtu ilgtspējīgi izmantojami. Meža apsaimniekošanas mērķu daudzveidība - atkarībā no konkrētās vietas - ir radījusi daudzveidīgas meža apsaimniekošanas metodes, t. i., diferencētas apstrādes un atjaunošanas metodes.

Šobrīd galvenokārt tiek ievēroti šādi principi:

- strukturāli daudzveidīgu un dabai tuvu jauktu mežu saglabāšana un veidošana,
- vietai piemērotu un noturīgu koku sugu stādīšana,
- dabiskās atjaunošanās izmantošana, ja to pieļauj augsne un iepriekšējās audzes,
- lielā mērā atteikšanās no kailcirtēm,
- ja iespējams, daudzstāvu meža struktūra, lai maksimāli izmantotu augsni un gaisa telpu,
- mežaudzes kopšanas intensitātes pielāgošana atsevišķām mežaudzēm,
- mežaudzes saudzējoša mežizstrāde,
- augsnes auglības saglabāšana un, ja iespējams, tās palielināšana,
- izmantot svešzemju koku sugas tikai pēc tam, kad ir pārbaudīta to izmantošanas labvēlīgā ietekme no ekoloģiskā un ekonomiskā viedokļa.

Mērķis ir īstenot dabai draudzīgu mežu apsaimniekošanu visā Vācijas teritorijā. Šis mērķis Vācijā jau ir veicinājis strukturāli

daudzveidīgu jauktu mežaudžu īpatsvara palielināšanos, ilgus atjaunošanās periodus un dabiskās atjaunošanas metodes. Meža apsaimniekošanā lielā mērā tiek atceltas kailcirtes.

Galvenā meža apsaimniekošanas sistēma Vācijā ir meža apsaimniekošana, kas vērsta uz augstu mežaudzes vērtību. Mežaudzes tiek vai nu dabiski, vai mākslīgi atjaunotas pēc ilgā atjaunošanas perioda beigām (80 līdz 300 gadi atkarībā no koku sugas). Vācijā ir t.s. Plentermeži - "Plenterwald" (mainīgi/daudzgadīgi meži), kas ir dabai īpaši pietuvināts mežu veids. Šeit blakus viens otram aug dažādu vecuma klašu koki. Atjaunošanās notiek nepārtraukti, lielākā vai mazākā mērā. Plentermežos veic izlases cirtes vai grupu izlases cirtes. Ciršanas rezultātā atbrīvotajās vietās var attīstīties dabiska atjaunošanās vai arī var tikt izmantota jau esošā atjaunošanās. "Plentera ideja" ar meža apsaimniekošanu pēc atsevišķiem kokiem un daudzstāvu meža struktūru daudzu gadu desmitu garumā ir stimulējoši ietekmējusi daudzas citas meža apsaimniekošanas metodes.

Vācijā mūsdienās reti sastopami, taču interesanti gan vēsturiskā, gan ekoloģiskā aspektā ir tā saucamie koptie meži pēc īpaša standarta – tās ir daudzslāņainas mežaudzes, kas sastāv no izkoptā meža apakšējā slāņa un augoša meža koku augšējā slāņa. Šie meži veido to, kas varētu būt pagaidu alternatīva meža atjaunošanas laikā sausos biotopos vai biežos intensīvos sausuma periodos. Šāda veida mežsaimniecības pamatā, starp citu, ir mežaudžu atjaunošana ar dažu gadu desmitu intervālu, izmantojot pameža dzinumus un sakņu atvases. Attiecībā uz meža izskatu šīs mežaudzes skaidri atšķiras no t.s. augstajiem mežiem. Šāds apsaimniekošanas veids bija plaši izplatīts Vācijā tieši viduslaikos. Mežs kalpoja, lai apmierinātu pieprasījumu pēc koksnes apkurei un mīcēšanas vajadzībām.

Mežsaimniecība - svarīgs ekonomikas faktors Vācijā

Mežsaimniecībā un kokrūpniecībā, apstrādes un papīra, kā arī poligrāfijas nozarēs, ir gandrīz 1,3 miljoni darbavietu. Šo nozaru gada apgrozījums ir aptuveni 170 miljardi eiro. Mežsaimniecības un kokrūpniecības sociālekonomiskā nozīme Vācijā līdz šim ir bijusi nepietiekami novērtēta. Nozarēm ir liels izaugsmes potenciāls jaunu, ilgtspējīgu produktu ražošanā. Maziem un vidējiem mežsaimniecības uzņēmumiem ir būtiska nozīme nodarbinātībā Vācijas lauku apvidos.

